

HEFTE 1

NOEN GODE RÅD OM PRIVATØKONOMI

Advokat Sinding AS

© Vidar Sinding 2015

ISBN 978-82-690177-0-0

Tittel: Noen gode råd om privatøkonomi

Format: Pdf

Layout: Monduma AS

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaver er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Advokatfirmaet Vidar Sinding AS

vs@sinding.no

Innholdsfortegnelse

- 1. Oversikt**
- 2. Fem viktige råd om privatøkonomi**
 - Råd nr. 1 – Få oversikt!
 - Råd nr. 2 – Vær aktiv!
 - Råd nr. 3 – Søk hjelp!
 - Råd nr. 4 – Prioriter riktig!
 - Råd nr. 5 – Klag hvis noe er feil!
- 3. Tips og råd om privatøkonomi på nettet. Gjeldsrådgivere**

1. Oversikt

God og sunn privatøkonomi er en grunnleggende forutsetning for å unngå gjeldsproblemer. Og har du allerede fått problemene i fanget, vil det å foreta kloke og fornuftige valg i fremtiden være helt avgjørende for å komme på rett kjøp.

Jobben med å få orden på egen økonomi må du i stor grad gjøre selv. Selvfølgelig kan du få råd fra myndighetene, politikere, banker, foreninger m.m. om hva du skal gjøre og ikke gjøre. Dette kan være vel og bra, men utfordringen er som oftest ikke *hva* som er fornuftig privatøkonomi, men å gjennomføre det *i praksis*. Vi lever i et forbrukssamfunn som flommer over av forlokkende tilbud om salg av alle slags varer, ofte kombinert med finansierings- og kredittløsninger for dem som ikke har råd. Fristelsene kan være enorme og evnen til å handle i samsvar med sunn og ansvarlig privatøkonomi blir da satt på alvorlig prøve. Det er nok mange forhold som påvirker og avgjør om vi f.eks. tar opp et forbrukslån med skyhøy rente eller kjøper en altfor kostbar bil. Uansett hva som er årsaken, må målet være å gjenvinne kontrollen over egen økonomi. Det greier du bare ved å bli bevisst dine egne handlinger, sette deg klare mål og følge dem til punkt og prikke. Dette er lettere sagt enn gjort, men gjennom erfaringer og bevisste valg er det mulig å opparbeide personlig styrke og mot til å avstå fra fristelser.

Du har store muligheter til å *påvirke* din gjeldssituasjon. Før du tar opp gjeld er det viktig å vurdere behovet for og størrelsen på gjeldsoptaket nøye. I den vurderingen bør du ta særlig hensyn til din betalingsevne og sikkerhet (f.eks. pant i fast eiendom). Unngå dyre lån og fullfinansierte kjøp! Ved kjøp av bolig anbefales at lånet ikke utgjør mer enn ca. 60–80 % av boligens verdi.

Også etter at gjelden er stiftet må du være aktiv og årvåken; Etter hvert som gjelden nedbetales kan det være naturlig å få lavere rente. I praksis setter imidlertid ikke bankene ned renten på eget initiativ, og i så fall bør du be banken om rentenedsettelse eller vurdere å bytte bank. Mange sliter med dyre smålån, her kan det lønne seg å søke om refinansiering til ett samlet lån.

Det å praktisere sunn og fornuftig privatøkonomi kan også få betydning for dine *juridiske rettigheter*. Der hvor du på ett eller annet vis kan klandres for din egen gjeldssituasjon, vil du i praksis ha et svakere juridisk vern. Det kan f.eks. være til hinder for offentlig gjeldsordning at søkeren hadde mulighet til å gjøre opp sine krav, men i stedet valgte å bruke pengene på unødig forbruk.

2. Fem viktige råd om privatøkonomi

Listen over gode råd kan gjøres lang. Jeg har plukket ut de fem viktigste.

Råd nr. 1 – Få oversikt!

Sørg for å få best mulig *oversikt* over økonomien din. Lag en samlet oversikt over inntekter, utgifter, gjeld og eiendeler (budsjett). Antakelig vil du raskt se hvor problemet ligger og hva som kan gjøres.

Inntekter

På inntektssiden tas alt du tjener og mottar ellers i form av økonomiske bidrag (f.eks. lønn, trygdeytelser, bidrag og stønader) med.

Gjeldsproblemer kan skyldes lav inntekt og løsningen er da åpenbar: inntekten må økes. For mange er dette lettere sagt enn gjort, men du må uansett gjøre et forsøk. Hvilken fremgangsmåte som følges vil nok avhenge av alder, helse, utdanning, yrkeserfaring m.m. For noen kan det være en idé å ta ekstrajobb, mens for andre, f.eks. syke og uføre, vil det være like viktig å kontrollere at de får de ytelser og bidrag de har krav på fra det offentlige.

Kanskje følgende spørsmål kan sette deg på sporet:

Kan du ta ekstrajobb?

Hva med å be om den lønnsforhøyelsen du fortjener?

Kan utdanning eller tilleggsutdanning gi lønnsøkning?

Søke på ny jobb?

Hva med å leie ut hybelen eller en del av huset? Eller hytta?

Har du krav på trygdeytelser eller andre stønader?

Har du verdier/eiendeler du ikke trenger og som kan selges?

Har du foreldre med god økonomi og som kan gi gave eller forskudd på arv?

Det er viktig at du har riktig forskuddstrekk (skattetrekk på din bruttolønn). Forskuddstrekket er en ren skatt og den kommer man seg ikke unna. Det som er viktig, og som du kan få gjort noe med, er at forskuddstrekket blir mest mulig korrekt. Et korrekt forskuddstrekk innebærer at du verken blir skyldig noe i skatt eller får tilbake skattepenger. Ved endringer i din personlige økonomi, hvis du f.eks. har fått mer gjeld eller mistet inntekt, kan det være lurt å undersøke om forskuddstrekket bør endres. Ved inntektsbortfall og gjeldsøkning kan forskuddstrekket ofte settes ned slik at nettolønnen øker og du får bedret din likviditet. For mer informasjon bør du ta kontakt med Skatteetaten eller se nærmere på www.skatteetaten.no. Endringer i forskuddstrekket kan gjøres elektronisk på nettsidene til Skatteetaten.

Utgifter

Neste på listen er utgiftene. Også her må alt med. Absolutt alt, både faste og variable utgifter som f.eks. til bolig, strøm, telefon, forsikring, bil/transport, mat, klær, forbrukskjøp, medisiner, reise, ferie m.m.

På samme måte som med lave inntekter, vil høye utgifter kunne være årsak til gjeldsproblemer. I så fall må du kutte i utgiftene. Spørsmålene nedenfor kan gi deg noen ideer om hva som kan gjøres.

Har du store utgifter til kjøp som egentlig ikke er nødvendige? Unødig luksus?

Er du prisbevisst og tenker at «en krone spart er en krone tjent»?

Kan du forhandle deg til bedre låne- og rentebetingelser?

Vil du komme bedre ut med en refinansiering?

Kan du bytte til en billigere leverandør (strøm, forsikring m.m.)?

Har du større bolig enn du trenger og kan kjøpe eller leie noe mindre?

Hvor ligger feilen – har du for lite eller bruker du for mye?

Trekker du dine faste utgifter fra inntekten, har du disponibel inntekt. Da vil du grovt kunne se hvordan du

ligger an økonomisk. Mål din disponible inntekt mot ulike standardsatser for utgifter til livsopphold (livsopphold er utgifter til mat, klær, strøm, lege, osv.). Du kan benytte Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) referansebudsjett for forbruksutgifter (nøkternt men rimelig forbruk), eller satsene etter gjeldsordningsloven (stramt forbruk, nær eksistensminimum).

SIFOs referansebudsjett

SIFOs referansebudsjett viser alminnelige forbruksutgifter for ulike typer hushold. Det kan settes sammen slik at det viser kostnadene ved å opprettholde et rimelig forbruksnivå for husholdninger av ulik størrelse og med forskjellig alders- og kjønnsammensetning. Budsjettet omfatter både vanlige, løpende utgifter til mat, klær, hygieneartikler o.l. og utgifter til sjeldnere innkjøp av varige forbruksgjenstander som møbler, elektrisk utstyr o.l.

Referansebudsjettet viser hva det koster å leve på et rimelig forbruksnivå for det aktuelle husholdet. Med et rimelig forbruksnivå menes et forbruk som kan godtas av folk flest. Det oppfyller kravene til vanlige helse- og ernæringsstandarder og gjør det mulig for husholdets personer å delta i de vanligste fritidsaktivitetene på en fullverdig måte.

I budsjettet er det tatt høyde for at en skal sette til side penger hver måned for å ha råd til å foreta sjeldnere innkjøp av dyre og varige forbruksgjenstander. Når kjøleskapet, komfyren, vaskemaskinen e.l. går i stykker, skal en ha penger til reparasjoner eller til å kjøpe nytt, uten at dette går ut over forbruket ellers.

Referansebudsjettet er et familiebudsjett. Det er derfor vanskelig å bruke det til å beregne spesifikke kostnader ved å ha barn i husholdet. Det er selvsagt mulig å bruke de enkelte budsjettpostene til å anslå f.eks. hvor mye en tiåring spiser og drikker for i måneden, men summen av alle postene viser ikke nødvendigvis hvor mye det koster å ha barn i et hushold. Utgifter til skolegang, ferie og spesialisert fritidsbruk, feiring av fødselsdager og andre begivenheter, gaver m.m. er ikke tatt med. Budsjettet tar heller ikke hensyn til den livsfasen de voksne befinner seg i, noe som også har følger for hva det koster å ha barn.

Referansebudsjettet skal i hovedsak dekke:

- daglige, løpende utgifter og mer sjeldne utgifter
- et rimelig forbruksnivå som skal gi mulighet for deltakelse i vanlige sosiale aktiviteter
- et vareutvalg knyttet til vanlige funksjoner i et hushold
- innkjøp av alle varer «over disk»

Referansebudsjettet omfatter ikke utgifter til:

- bolig, strøm og andre boutgifter (som f.eks. vedlikehold)
- tobakk og alkohol
- helsetjenester
- kostbare, utstyrskrevede fritidsinteresser
- feriereiser
- feiring av begivenheter, gaver

- «uteliv»

Du finner SIFOs referansebudsjett på www.sifo.no. Der gis det også mer veiledning og forklaring på hvordan budsjettet er bygd opp og hvordan det skal brukes.

Gjeld og eiendeler

Om du har for høy gjeld (gjeldsgrad) kan du finne ut av på ulike måter. En metode er å sammenstille din totale gjeld med verdien på alle dine eiendeler (bolig, sparekonto, bil, hytte m.m.). Dersom du har en samlet gjeld på 2 000 000 kroner og verdien av dine eiendeler utgjør 2 000 000 kroner, er gjelds-graden 1. Hvis eiendelene ikke er verdt mer enn 1 000 000 kroner, blir gjeldsgraden 2.

Samlet gjeld bør ikke overstige verdien av eiendelene dine. Det betyr at gjeldsgraden ikke bør overstige 1. Er uhellet ute og du må selge, blir du i slike tilfeller sittende igjen med restgjeld og med din løpende inntekt som eneste sikkerhet.

$$\text{Gjeldsgrad} = \frac{\text{Samlet gjeld}}{\text{Sum eiendeler}}$$

En annen metode er å dele gjelden på årsinntekten. Måles gjelden opp mot inntekter vil anbefalt gjeldsgrad kunne

varierte avhengig av alder, utdanning, framtidsutsikter m.m. Har du en gjeldsgrad på 2,5 når du er 40 år (f.eks. årsinntekt på 300 000 kroner og samlet gjeld på 750 000 kroner), er gjelden på et komfortabelt nivå fordi du ennå har nok tid til å redusere den. Men er du 66 år og står på terskelen til pensjonisttilværelsen, er en gjeldsgrad på 2,5 nokså høyt. Da bør gjeldsgraden være maksimalt 1,2 av din lønnsinntekt.

$$\text{Gjeldsgrad} = \frac{\text{Samlet gjeld}}{\text{Sum årsinntekt}}$$

Som oftest vil det være fornuftig å selge unna eiendeler for å få gjelden ned til et akseptabelt nivå. Og har du mer enn du strengt tatt trenger, f.eks. en fritidseiendom, en ekstra bil eller et dyrt piano, bør det heller ikke være noe stort offer å selge.

Råd nr. 2 – Vær aktiv!

Ta straks *kontakt* med dem du skylder penger. Fortell at du har økonomiske problemer og forklar hvorfor. Vis dem gjerne budsjettet ditt.

I samtalen med dine kreditorer bør du ta initiativet til å komme med et forslag til løsning. Oppnår dere enighet bør innholdet gjengis i en skriftlig avtale eller bekreftelse.

Hvilke løsninger som kan foreslås vil nok variere fra sak til sak. Det mest vanlige er å foreslå:

- Betalingsutsettelse
- Refinansiering
- Endret nedbetalingsplan (endring av terminbeløp, nedbetalingstid m.m.)
- Avdragsfrihet

- Rentenedsettelse
- «Frys», dvs. at gjelden ikke betjenes i en kortere periode og at det heller ikke påløper renter i perioden
- Sletting av gjeld, helt eller delvis. Dette kan gjelde hovedstol, renter, gebyrer og påløpte inkassoutgifter

Råd nr. 3 – Søk hjelp!

Hvis du ikke klarer å løse dine gjeldsproblemer må du *søke* hjelp hos andre:

- Kommunale gjeldsrådgivere. Kontakt din hjemkommune for mer informasjon
- Nav. Kontakt Nav på telefon 800 45 353 eller på www.nav.no
- Namsmannen. Kontakt namsmannen på ditt hjemsted for mer informasjon, se også www.politi.no
- Forbrukerrådet. Kontakt Forbrukerrådet på telefon 23 40 05 00 eller på www.forbrukerradet.no
- Organisasjoner/foreninger med formål å bistå ved gjeldsproblemer, f.eks. Gjeldsoffer-Alliansen (GOA) og deres nettside www.gjeld.org
- Private gjeldsrådgivere og advokater
- Kontor for fri rettshjelp/advokatvakten. Mer informasjon finner du på www.advokatenhjelperdeg.no og www.oslo.kommune.no/bolig-og-sosiale-tjenester/fri-rettshjelp/ (bare for Oslo)

Råd nr. 4 – Prioriter riktig!

Strekker ikke inntekten til må du *velge* hvilken gjeld du skal betale og hvilke gjeldsposter du må hoppe over. Jeg vil anbefale følgende rekkefølge, de viktigste gjeldspostene står øverste og de mindre viktige nedover på listen:

1. Nødvendige utgifter til mat, klær, medisiner, transport, SFO/barnehage og forsikring
2. Boliglån eller husleie
3. Bidragsgjeld
4. Skatt og avgift
5. Annen gjeld som har sikkerhet i eiendom
6. Gjeld som ikke har sikkerhet eller dårlig sikkerhet i eiendom (f.eks. forbruksgjeld)

Råd nr. 5 – Klag hvis noe er feil!

Mener du at gjeldskravene mot deg inneholder feil eller er uberettiget, må du *si ifra*. Ta kontakt med kreditor og forklar hvordan du ser på saken. For å sikre bevis på hva som er sagt og gjort, anbefaler jeg at du kommuniserer skriftlig og sørger for å beholde kopi av det du sender og mottar.

Trenger du hjelp til å klage vil jeg anbefale å bruke noen av dem som er ramset opp i råd nr. 3, f.eks. Nav, gjeldsrådgivere eller advokater.

Innenfor de fleste bransjer er det i dag etablert egne klageorganer. Dersom du f.eks. er i krangel med banken om lånet ditt, vil klage til Finansklagenemnda være rett vei å gå. Og mener du at inkassobyrådet tar ulovlige gebyr, vil rett klageorgan være Inkassoklagenemnda.

Her følger en oversikt over klagenemndene:

Finansklagenemnda (bank og forsikring)

Postboks 53, Skøyen, 0212 Oslo

Tlf. 22 20 30 14

www.finkn.no

Inkassoklagenemnda

Postboks 311, 3201 Sandefjord

Tlf. 33 47 56 57

<http://klagenemnda.inkasso.no>

Bolig

Boligtvistnemnda

Reklamasjonsnemnda for eiendomsmeglingstjenester

Reklamasjonsnemnda for takstmenn

Bil

Parkeringsklagenemnda

Reise og transport

Transportklagenemnda (pakkereise, fly og tog)

Telefoni og bredbånd

Brukerklagenemnda for elektronisk kommunikasjon

Strøm

Elklagenemnda

Gravferd

Klagenemnda for gravferdstjenester

Foto

Reklamasjonsnemnda for fotografarbeider

Mer informasjon om klagenemnder kan du få ved henvendelse til:

Forbrukerrådet

Postboks 4594 Nydalen

0404 Oslo

Tlf. 23 40 05 00

www.forbrukerradet.no

Også domstolene kan løse tvister om gjeld. De fleste saker starter i Forlikrådet ved at det inngis en forliksklage.

3. Tips og råd om privatøkonomi på nettet (Gjeldsrådgivere)

Finansportalen.no er en tjeneste fra Forbrukerrådet og har som overordnet mål å gi forbrukerne makt og mulighet til å ta gode valg i markedet for finansielle tjenester (bank og forsikring). Portalen er ikke et klageorgan, men gir gode råd og tips om privatøkonomi. Jeg vil anbefale følgende artikler på Finansportalen.no:

«Slik holder du orden på økonomien»

«Unngå kredittkortfellen»

«Tips og råd om Topp 10»

Disse artiklene finner du ved å bruke søkefunksjonen på www.finansportalen.no.

GOA – Gjeldsoffer-Alliansen er en interesseforening for folk med betalings- og gjeldsproblemer. Foreningen gir nyttig informasjon om temaet på sine nettsider www.gjeld.org, i tillegg til å drive politisk påvirkningsarbeid.

Min erfaring er at også banker og private gjeldsrådgivere kan gi deg gode tips og råd om privatøkonomi. Søker du råd hos din egen bank vil rådgivningen som regel være gratis. Ved bruk av privat gjeldsrådgiver vil du imidlertid måtte betale et honorar, men til gjengjeld får du mer konkret hjelp og oppfølging. Noen private gjeldsrådgivere er dyktige og oppnår gode resultater, mens andre er useriøse og du risikerer å bli sittende igjen med mer gjeld enn du hadde i utgangspunktet. Ønsker du å bruke privat gjeldsrådgiver bør du undersøke markedet nøye for å styre unna de mindre seriøse aktørene.

Gjeldsboken

Gjeldsboken inneholder 15 kapitler som tar for seg ulike juridiske og økonomiske problemstillinger innenfor temaet gjeld og betalingsproblemer.

Du har også mulighet for å kjøpe hvert kapittel separat som et eget hefte.

Boken / heftene blir kun solgt i ulike digitale formater, men hvis du har behov for en trykt utgave, last heftet i PDF-format som utmerket kan skrives ut på en vanlig skriver.

Se den komplette boken og alle heftene her: www.gjeldsboken.no

Vidar Sinding startet sin advokatpraksis i 1996 og har gjennom årenes løp opparbeidet en betydelig erfaring og kompetanse. I tillegg til sitt virke som advokat, har han forfattet flere bøker og artikler om ulike juridiske emner. Sinding har juridisk rådgivning i forbindelse med gjeld som en av sine spesialfelt.

Noen gode råd om privatøkonomi — ISBN 978-82-690177-0-0 — © Vidar Sinding 2015